

Сафа
Фати**Жак Дерида не
е мртов**одговори на Сафа Фати во
облик на есеј

„Пријатели мои, ви благодарам што дојдовте. Ви благодарам за среќата што сите ми пријатели, не бидете шажни, насмевнете ми се како што јас би ви се насмевнал, изберејте го животој, ја дури и бесмртноста, ве благословувам, ве сакам, ви се насмевнувам каде и да сум.“ Ете, тоа се последните зборови на Дерида што син му ги изговори на неговото вечно почивалиште.

Почнувам со цитат од Бланшо што Дерида го наведува во *Ulysse gramophone*: „Сепак, сум сретнал луѓе кои никогаш не му рекле на животот „замолчи, и никогаш на смртта, оди си“ (109). Жак Дерида е еден од тие луѓе. Жак Дерида не е мртов. Еве една реченица која е одглас на една друга што Дерида ја изговорил на симпозиумот за Бланшо, одржан по неговата смрт. „Бланшо е мртов.“ На истиот симпозиум, како и во повеќето негови излагања во последно време, кон таа реченица, вклучувајќи ја и својата завршна реч, тој додава, кажува и повторува, нагласува и ја благословува бесмртноста: „Изберете ја бесмртноста“.

На симпозиумот за Бланшо тој отиде дури дотаму што го именуваше она што смртта во еден миг ја чини радосна, кога треба да го поднесете животот

Safaa
Fathy**Jacques Derrida n'est
pas mort**reponses de Safaa Fathy
données en forme d'essai

« Mes amis, je vous remercie d'être venus. Je vous remercie pour la chance de votre amitié, ne soyez pas tristes, souriez-moi comme je vous aurais souri, choisissez la vie, et même la survie, je vous bénis, je vous aime, je vous souris où que je sois. » Voilà, ils sont les derniers mots de Derrida prononcés par son fils sur le bord de son lieu éternel.

Je commence par une citation de Blanchot cité par Derrida dans *Ulysse gramophone* « J'ai pourtant rencontré des êtres qui n'ont jamais dit la vie, tais-toi, et jamais à la mort, va-t'en » (109). Jacques Derrida est l'un de ces êtres. Jacques Derrida n'est pas mort. Voilà une phrase qui fait écho à une autre, prononcée par Derrida lors du colloque sur Blanchot après sa mort. « Blanchot est mort ». A cette phrase, il ajoute, lors de ce même colloque, et comme pour la plupart de ses interventions ce dernier temps, y compris son mot de fin, il dit et redit, insiste, et consacre la survie: « Il faut préférer la survie ».

Il est allé même dans le colloque Blanchot jusqu'à nommer ce que rend la mort un instant joyeuse, quand il faut endurer la survivance, porter l'autre en soi, le

по смртта, да го носите другиот во себе, да го носите и да го оживеете во себе, да го чувате и да се чувате чувајќи го. Ете тоа ја чини смртта радосна, а животот по смртта збогатен со другиот кој не е повеќе во сегашната *сегашноста*, туку во *дамнешноста* минала на сегашноста.

Од конечноста, од смртноста произлегуваат големите мотиви во делото на Дерида, делото како трага, обележје, датум, крипта, пратка, писмо, цел. И покрај тоа, смртта го следеше секое движење на Жак Дерида, секоја негова постапка или мисла. Таа, смртта, или *мојата* смрт, беше негатив кој се вудвосуваше и кој допушташе да биде отпечатен во мигот, во времето, кој се втиснуваше во нив со сите свои модалитети. Пеколното забрзување на времето на живеење и уживање и неговото бескрајно траење кога станува збор за надживување, за надживување на мајката, шепоти тој во *Circonfessions*.

Во истата книга, Дерида наведува една реченица од мајка му: „Сакам да се убијам“ и изјавува дека оваа реченица „е моја реченица, од мене, од моето јас целосно исплукано... повторување кое постојано го исполнува целиот мој внатрешен театар, претставата која си ја приредувам без прекин пред толпа привиденија, обред и излив кои колку повеќе беа невидливи, толку помалку беа ограничени... почнувајќи од молитвите и солзите, а оние кои ме читаат од горе, се прашувам дали ми ги гледаат солзите, денес... дали насетуваат дека мојот живот беше само долга приказна од молитви и дали постојаното враќање на „сакам да се убијам“ помалку искажува желба да ставам крај на мојот живот отколку еден вид принуда да ја претекнам секоја секунда, како што еден автомобил претекнува друг, или поточно да ја удвојам однапред втиснувајќи го негативот од фотографи-

porter et de le faire vivre en soi, le garder et se garder en le gardant. Voilà ce qui rend la mort joyeuse et la survivance riche de l'autre qui n'est plus dans le *présent* présent, mais dans le *passé immémorial* du présent.

De la finitude procède les grands motifs de l'oeuvre de Derrida, l'oeuvre comme trace, marque, date, crypte, envoi, écriture, destination. La mort, pourtant, pour Jacques Derrida, doublait chacun de ses mouvements, de ses gestes ou de ses pensées. Elle était, la mort, ou *ma* mort, le négatif qui doublait et se laissait imprimer par l'instant, par le temps, en toutes ses modalités. L'accélération infernale du temps de la vie et de la jouissance, et son interminable durée lorsqu'il s'agit aussi de survie, de la survie à la mère souffle-t-il dans *Circonfessions*.

Dans ce même livre, Derrida reprend une phrase de sa mère: « J'ai envie de me tuer » et annonce que cette phrase « est une phrase de moi, de moi tout craché... répétition qui occupe tout le temps mon théâtre intérieur, la représentation que je me donne sans relâche, devant une foule de fantômes, un rite et une effusion qui connaissent d'autant moins de limite que l'invisibilité leur est assurée... à commencer par les prières et les larmes, et ceux qui me lisent de là-haut, je me demande s'ils voient mes larmes, aujourd'hui... s'ils devinent que ma vie ne fut qu'une longue histoire des prières et le retour incessant de « j'ai envie de me tuer » dit moins le désir de mettre fin à ma vie qu'une sorte de compulsion à doubler chaque seconde, comme une voiture l'autre à la dédoubler plutôt en sur-imprimant d'avance le négatif d'une photographie déjà prise avec un dispositif « retard », la mémoire de qui me survit

јата веќе сликана со командата за „задоцнување“, споменот за мене, на оние кои ме надживуваат за да присуствуваат на моето исчезнување, го толкува и го враќа филмот наназад, а јас веќе забележувам како ме гледаат легнат на плеќи на дното од мојата земја, слушам, ... и покрај тоа што го поминав животот во молитви и солзи и во неизбежноста во секој миг од нивното надживување, надживување што има крај после кој јас се гледам „како живеам“, или во превод „се гледам како умирам“, се гледам мртов, отсечен од вас во вашите сеќавања што ги сакам, и плачам... “ (*Circonfessions*, 40-41)

Значи, тој ја познаваше смртта. Да се потсетиме, философското дело на Дерида доживува успех по *La Grammatologie* во којашто тој го презема Декартовото cogito во форма на - „Мислам значи сум ... мртов“. Тој мислеше само на неа, на смртта, паралелната патека кон којашто водеа градските улочки, љубовта и градовите.“ ...Париз кон „кого што“ сепак негувам безусловен култ. Плачам мислејќи дека ќе умрам без да го славам, да го бакнам секој негов камен за да му се заблагодарам. Нема ниту една париска улочка која не ми вели, буквално, се слушам себе како шепотам, на секој чекор: ќе те надживеам.“ (*La contre Allée*, 104)

Смртта изобилува во делото на Дерида и создава книги. Колку ли книги за длабоката тага тој напишал: *Glas*, *Circonfession*, *Adieu à Emmanuel Levinas*, *Fors*, *Béliers*, *Un vers à soie*, *Chaque fois unique, la fin du monde* и многу други.¹

„Јас сум на страната на смртта“, вели тој во една преписка со Жерар Гранел, но тој го сакаше (ах, употребата на глаголот во минато време ме збунува! Навистина ли мислите дека некогаш умираме?), тој

pour assister à ma disparition, interprète et se repasse le film, et déjà je les surprends à me voir couché sur le dos au fond de ma terre, j'entends, ...sauf que j'ai vécu dans la prière et les larmes et l'imminence à chaque instant de leur survie, terminable survie depuis laquelle je me vois « vivre » traduit « je me vois mourir », je me vois mort coupé de vous en vous, mémoires que j'aime et je pleure... » (*Circonfessions*, 40-41)

Il la connaissait donc la mort. Rappelons-le, l'œuvre philosophique de Derrida prend son essor à partir de *la Grammatologie* où il reprend le cogito de Descartes, « Je pense donc je suis ...mort. » Il ne pensait qu'à elle, la mort, une contre-allée où Derrida se laissait guider par les ruelles des villes, par l'amour et les villes « ...Paris à « qui » je voue pourtant un culte inconditionnel. Je pleure en pensant que je mourrai sans en avoir célébré, baisé, chaque pierre pour lui rendre grâce. Pas une ruelle de Paris qui ne me dise, littéralement, je m'entends murmurer à chaque pas : je te survivrai. » (*La contre Allée*, 104)

La mort foisonne dans l'œuvre de Derrida et engendre des livres. Combien de livres de deuils a-t-il écrit: *Glas*, *Circonfession*, *Adieu à Emmanuel Levinas*, *Fors*, *Béliers*, *Un vers à soie*, *Chaque fois unique, la fin du monde*, et beaucoup d'autres.

« Je suis de côté de la mort », dit-il dans un échange de lettres avec Gérard Granel, mais il aimait (et l'utilisation du verbe au passé me barre la route. Croyez-vous vraiment que l'on meurt jamais »?) Il aimait la vie plus

го сакаше животот најмногу и над сè друго. Често велеше, ставајќи се веќе од другата страна на својот живот, дека „дури и Ајфеловата кула ќе ми недостига.“ Тој живееше за себе во своето време, а за после себе во другото време. Сеќавањето не беше резултат на сегашноста која си припомнува за своето минато, туку резултат на сегашноста која го подготвува своето минато. Тој размислуваше за сеќавањето или, ако повеќе сакате, за трагата што секој миг ќе ја остави, со разлика во време и место, преку разликата со другата страна на животот, со животот по смртта. Тој всушност ги живееше и животот и животот по смртта. Надживувајќи ги двајцата браќа од коишто едниот умира пред него, а другиот по него, тој живее живот кој е изворно бесмртен. „Го сакам само сеќавањето, другото име за иднината по којашто трчам, и трчам, и трчам. И бркам [...]“ (*La contre-Allée*, 31)

Дерида си спомнува, и тоа до замислување и сеќавање, дури и до гледање, за тоа какви биле починатите драги лица додека биле живи, како неговите двајца починати родители што би можел да ги види сè уште живи. Еден ден, кога ме испраќаше со автомобил до железничката станица Ри-Оранжи каде што живееше, направи необично скршнување. Се протна цик-цак низ автомобилите на еден паркинг за да биде отспротива на една зграда. Го прашав зошто го избра тој невообичаен пат, а тој ми одговори дека родителите на неговата сопруга Маргарита живееле таму додека биле живи и дека го направил тоа скршнување за да им оддаде почит.

Тој ја почитуваше смртта и им е, им беше апсолутно верен на своите покојници. Кој е писателот кој најмногу пишувал за своите покојни пријатели? Цел еден том, во кој дури и нема сè. „Секојпат единствен, крајот на светот.“ Наслов извлечен од една реченица

que tout par-dessus tout. Souvent il disait, se plaçant déjà après sa vie que « Même la tour Eiffel me manquerai ». Il vivait pour lui dans son temps et pour l'après lui dans l'autre temps. La mémoire n'était pas l'œuvre d'un présent qui se remémore son passé mais l'œuvre d'un présent qui prépare son passé. Il pensait à la mémoire, à la trace, si vous voulez, que chaque instant va laisser avec la différence de temps et de lieu, par la différence par-delà la vie, dans la survie. C'est qu'il vivait la vie et la survie. Survivant à deux frères morts l'un avant lui et l'autre après lui, il vit une vie originellement survivante. « Je n'aime que la mémoire, autre nom de l'avenir après lequel je cours, et je cours, et je cours. Et je chasse [...]» (*La contre-Allée*, 31).

Derrida remémore, et jusqu'à imaginer et rappeler, et même voir, les êtres chers disparus encore en vie, comme ses deux parents disparus qu'il pourrait voir encore vivants. Un jour, lorsqu'il m'accompagna en voiture jusqu'à la gare de Ris-Orangis où il vivait, il faisait un détour étrange. Il passait par un parking en zigzag à travers les voitures, pour être face à un immeuble. Je lui ai demandé pourquoi il prenait ce chemin inhabituel, et il m'a répondu que les parents de sa femme Marguerite habitaient là de leur vivant, et il faisait ce détour pour leur rendre hommage.

Il respectait la mort et il est, était d'une fidélité absolue à ses morts. Qui est l'écrivain qui a le plus écrit pour ses amis morts? Un volume entier et qui pourtant ne contient pas tout. « Chaque fois unique, la fin du monde ». Un titre qui vient d'une phrase reprise de l'un

преземена од еден од неговите семинари за смртната казна. Дерида им оддаваше почит на мртвите, на нивните дела, на нивната работа, на нивното минато, на нивната оставнина, мислам на Морис Бланшо за когошто тој беше единствениот извршител на тестаментот. Тој доследно ги почитуваше такви какви што тие беа додека беа живи, но и во другиот свет.

Дерида го предвидуваше своето заминување како мизансценот кој се среќава во секоја негова книга. „Ќе умрам, кога и како, не знам“, ми велеше минатото лето. Желба за живот и желба да умре за неа, за него. Но животот го држеше со неговиот поглед кон животот, како што и Дерида го држеше него со погледот, додека заминуваше.

Се обидувам да замислам дека тој е сè уште во времето надвор од траењето, отаде траењето и календарот, времето на испраќањето, на патувањето, можеби во некоја друга категорија на вечноста. Хоризонтот на смртта ја обликуваше основата на неговиот свет и секоја подробност од неговиот живот. Тој мислеше на неа, се објаснуваше со неа во еден постојан дијалог, со придушен глас, отсекогаш ја гледаше в лице. Смртта му беше однапред позната, му беше обична, го придружуваше секој негов чекор или постапка, секоја негова мисла или реченица, таа му беше блиска, што значи немоќна. „... она да, да на хименот, да на големата афирмација на зрелоста, а потем нејасноста на двојното да: ...на сеќавањето и на одговорноста; другото да, да, воздушесто, танцувачко, светло, е воедно да на реafirмацијата, на ветувањето и на заветот, да на вечното враќање.“ (*Ulysse gramophone*, 108).

de ses séminaires sur la peine de mort. Derrida rendait hommage aux morts, à leurs œuvres, à leur travail, à leurs passés, à leur testament, je pense à Maurice Blanchot pour qui il était l'exécuteur testamentaire universel. Il respectait à la lettre ce qu'ils étaient dans la vie et par-delà le monde.

Derrida prévoyait sa sortie comme la mise en scène que chacun de ses livres déployait. « Je vais mourir, quand et comment, je ne sais pas » me disait-il l'été dernier. Un désir de vivre et d'en mourir. Mais la vie le tenait par son regard vers elle, et lui aussi la tenait par le regard en partant.

Je me risque à imaginer qu'il est encore dans un temps en dehors de la durée, au-delà de la durée et du calendrier, le temps de l'envoi, du trajet, peut-être une autre catégorie de l'éternité. L'horizon de la mort formait le fond de son monde et chaque détail de sa vie. Il pensait à elle, s'expliquait avec elle dans un dialogue permanent, la ventriloquait, la regarder en face depuis toujours. La mort lui été connue d'avance, elle lui a été commune, elle accompagnait chacun de ses pas ou gestes, chacune de ses pensées ou phrases et elle lui été familière et donc impuissante. « ... le *oui*, oui de l'hymen, le oui de la grande affirmation de midi, et puis l'ambiguïté de double oui : ...de mémoire et de responsabilité; l'autre *oui*, *oui*, aérien, dansant, solaire est aussi un *oui* de réaffirmation, de promesse et de serment, un *oui* à l'éternel retour » (*Ulysse gramophone*, 108).

Претпочитајте го животот, бесмртноста, ве сакам... каде и да сум. Тоа се неговите зборови на неговото почивалиште... ги слушам.

Préférez la vie, la survie, je vous aime ... où que je sois. Ce sont ses mots à lui au bord de son lieu .... je les entends.

Превод од француски јазик: Јоана Хаџи-Лега

Белешки:

1. *Мртвовечко своно, Собитисјоведи, Збогум на Емануел Левинас, Осуди, Овчари, Свилен буба, Секој ѝаѝ единсјвен, крајоѝ на свешоѝ.*